

Vlasta Pacheiner Klander

Doktorat Karla Glaserja

Prispevek se ukvarja s prvim slovenskim doktoratom s področja indologije. Karol Glaser je leta 1883 pri profesorju Georgu Bühlerju, mednarodno uveljavljenem preučevalcu sanskrta in indijske kulture, doktoriral s tezo o staroindijski dramatiki, s čimer je postal pionir slovenske indologije.

Karol Glaser (rojen 3. februarja 1845 v Hočah pri Mariboru, umrl 18. julija 1913 v Gradcu v Avstriji) je v leksikonih omenjen v prvi vrsti kot slovenski književni zgodovinar¹ ali jezikoslovec,² čeprav je tu in drugod³ navedeno tudi, da je doktoriral iz sanskrta. Leksikonski in spominski članki sicer omenjajo njegovo indološko delo, najpodrobneje govori o tem Dolar v celoviti predstavitvi njegovega življenja in dela.⁴ Vendar je videti, da je kljub kritikam, ki jih je bila deležna njegova obsežna *Zgodovina slovenskega slovstva*, v ospredju njegovo slavistično delo, kamor sodi tudi večina njegovih drugih objav. Med indologi je bil sicer že dolgo znan in cenjen: zagrebska indologinja Milka Jauk-Pinhak je Glaserja leta 1968 označila kot »kompletnega indologa«, ki ni bil samo prevajalec sanskrtske književnosti kakor nekateri njegovi predhodniki v jugoslovanskem prostoru.⁵ Njegov doktorat in delo omenja tudi Radoslav Katičič.⁶ Šele na podlagi dokumentov⁷ o Glaserjevem doktorskem študiju, ki jih je iz arhiva dunajske univerze pridobil

- 1 Ivan Grafenauer: Glaser, Karel (1845–1913). V: *Slovenska biografija*. Ljubljana: SAZU in ZRC SAZU, 2013. Splet. Glaser se je podpisoval Karol ali, večinoma v nemškem okolju, Karl, v literaturi o njem se je uveljavila oblika Karel.
- 2 Anton Kacin: Glaser, Karel (1845–1913). V: *Slovenska biografija*. Ljubljana: SAZU in ZRC SAZU, 2013. Splet.
- 3 Anon.: Glaser, Karel. V: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. 2. zv.* Dunaj: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957, str. 4.
- 4 Anton Dolar: Prof. dr. Karol Glaser: Obris življenja in dela. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, let. 29 (1934), str. 1–54.
- 5 Milka Jauk-Pinhak: O prijevodima klasične sanskrtske literature kod nas. V: *Kolokvij o kulturnim dotirima jugoslavenskih naroda s Indijom*. Rad JAZU, 350. Zagreb: JAZU, 1968, str. 624.
- 6 Radoslav Katičič: *Stara indijska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska, 1973, str. 295.
- 7 Kopije vpisnih listov (Nationale) Karla Glaserja in seznamov predavanj (Vorlesungsverzeichnisse) dunajske univerze za leti 1881/82 in 1882/83 in uradnega spisa Rigorosen des Karl Glaser, Nr. 316, Archiv der Universität Wien (UAW), ki vsebuje zapisnik o disertaciji in rigorozih z ocenami, Bühlerjevo (in Müllerjevo) oceno disertacije in Glaserjev lastni življenjepis.

prof. dr. Tone Smolej, pa je bilo mogoče ugotoviti, da je bila prav indologija težišče njegovega študija, o čemer govori tudi sam,⁸ in v letih neposredno po doktoratu tudi njegovega dela. Nove ugotovitve so bile podrobno predstavljene v posebni publikaciji,⁹ tu bodo povzete v zelo skrčenem obsegu.

Za prvi študij na Dunaju 1865–1868 si je Glaser izbral slavistiko in klasično filologijo, ker je moral misliti na to, kako se bo preživel, sanskrt pa mu ne bi dal kruha. Tako pa si je pridobil kvalifikacijo za poklic gimnazijskega profesorja slovenščine, latinščine in grščine, ki ga je potem opravljal enaintrideset let po raznih krajih Avstro-Ogrske, od tega v prvih desetih letih službe kar v petih mestih, dokler se ni za enaindvajset let ustalil v Trstu. Že kot gimnazijca pa ga je po lastni izjavi¹⁰ zamikal študij sanskrta. Zaradi tega se je odpovedal misli na teologijo, kar mu je otežilo gmotni položaj, tako da je bil do konca prvega študija odvisen od skromne štipendije, prihrankov honorarjev za inštrukcije in posojila. Že takrat pa je vpisoval tudi predavanja iz sanskrta, kakor kažejo dunajski dokumenti.¹¹ Karel Glaser je na Dunaju študiral šest semestrov od 1865/66 do 1868. Pri Hermannu Bonitzu, Emanuelu Hoffmannu, Johanu Vahlenu in Wilhelmu Hartlu je poslušal klasično filologijo, pri Franu Miklošiču pa slavistiko. V zimskem semestru 1867/68 pa je pri Antonu Bollerju vpisal gramatiko sanskrta, pri Eduardu Hansliku pa zgodovino oper od Mozarta naprej.

Indologija je bila v Glaserjevem času še mlada, vendar hitro razvijajoča se veda. Nastala je proti koncu 18. stoletja iz misijonarskih opažanj in raziskovanj nekaterih britanskih kolonialnih uradnikov, zato se je drži pečat povezave s kolonializmom, kar je občutneje stopilo v zavest šele v našem času s Saidovo knjigo o »orientalizmu«,¹² kakor avtor imenuje podcenjevalni odnos evropskih in ameriških znanstvenikov do azijskih kultur.

Že prvi prevodi iz sanskrta in prve indološke študije so imeli takojšen in močan odmev po Evropi, zlasti v Parizu in med pomembnimi nemškimi literati. Nemčija

8 Glaser v spisu, naslovljenem na univerzo v Zagrebu in ohranjenem v Pokrajinskem arhivu Maribor pod številko PAM 1568, navaja kot področje svojega doktorata »die altindische und vergleichende Sprachwissenschaft« in »sanskrit und vergleichende Sprachwissenschaft«, manj uradno pa »sanskrit« in »indologija« v pismu Matiji Murku 25. 5. 1913, Ms 1119, 359, št. 23, NUK, Rz.

9 Vlasta Pacheiner-Klander: *Karol Glaser: Prvi slovenski doktor sanskrta*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017.

10 K. Glaser: Nekaj spominov. V: *Edinost*, let. 26 (1901), št. 224, str. 1.

11 Kopije vpisnih listov Karla Glaserja in seznamov predavanj dunajske univerze 1865/66, 1866/67, 1867/68, ki jih je na novo pridobil prof. dr. Tone Smolej.

12 Edward W. Said: *Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: Studia humanitatis, 1996.

je vse 19. stoletje imela vodilno mesto v indologiji, do Glaserjevega časa je tam nastalo več kot deset stolic za sanskrt. Zanimanje za ta študij se je kmalu razširilo po drugih deželah in tudi v Avstriji, čeprav je še v Glaserjevih spisih iz 80. let 19. stoletja čutiti obžalovanje, da ta stroka razen na Dunaju in v Pragi nima pravih zastopnikov.

Ob proučevanju sanskrta se je razvila še ena znanstvena disciplina: primerjalno indoevropsko jezikoslovje. Že nekateri misijonarji in prvi laični raziskovalci so opozarjali na podobnosti nekaterih besed v sanskrtu in evropskih antičnih in nekaterih modernih jezikih. Sistematično se je podobnosti v slovnični zgradbi sanskrta in nekaterih drugih jezikov lotil nemški jezikoslovec Franz Bopp v prvi primerjalno-jezikoslovni razpravi leta 1816 in nato še desetletja gradil svoj sistem primerjalne slovnice. Prav s kritiko te slovnice je na področje primerjalnega jezikoslovja leta 1844 stopil Franc Miklošič, ko je opozoril na manjkajoče slovansko gradivo.

Slovenec torej pred Glaserjem ne sanskrt ne primerjalno jezikoslovje nista bila neznana. O sanskrtu sta bila poučena že Kopitar in Čop, čeprav ga nista študirala. Sanskrta se je naučil Oroslav Caf, poznejši Glaserjev znanec. Na sanskrtsko gradivo se je v svojih narodopisnih raziskavah opiral Dragotin Trstenjak in prav on je kot profesor navdušil za sanskrt Glaserja.

Kljub neugodnim razmeram Glaser načrtov za študij sanskrta tudi med službovanjem na gimnazijah ni opustil: nabavljal si je knjige in med počitnicami obiskoval pomembna univerzitetna indološka središča, npr. Tübingen in Berlin. O vztrajnem ukvarjanju s sanskrtom in primerjalnim jezikoslovjem v tem obdobju pričajo njegove objave življenjepiso nekaterih jezikoslovcev in trije prispevki, ki jih moramo posebej omeniti.

Prvi spis *O indoevropskih jezikih*¹³ je prevod odlomka iz knjige W. D. Whitneyja, univerzitetnega profesorja sanskrta in primerjalnega jezikoslovja, enega najvidnejših indologov v ZDA, šolanega v Nemčiji. Čeprav naj bi bil sestavek strokovno neoporečen, je v njem očitno poveličevanje Indoarijcev, kar je opazil že Milan Štante.¹⁴ Glaser tega Whitneyjevega stališča ni pospremil s kako kritično opombo, kakor je to storil ob njegovem neustreznem obravnavanju slovanskih jezikov in slovenščine, zato bi lahko sklepali, da ga Whitneyjev »orientalizem« ni motil.

13 [K. Glaser:] W. D. Whitney: O indoevropskih jezikih. (Iz angleščine poslovenil K. Glaser.) V: *Slovenski narod*, let. 9 (1876), št. 260–265.

14 Milan Štante: Glaserjeva indološka publicistika. V: *Kolokvij o kulturnim dodirima jugoslavenskih narodov in Indijom*. Rad JAZU, 350. Zagreb: JAZU, 1968, str. 600.

Drugi prispevek je s stališča zgodovine indologije na Slovenskem veliko pomembnejši: več nadaljevanj pod naslovom *Damajantica žaluje po soprogu*¹⁵ obsega Glaserjevo uvodno pojasnilo, povzetek znane epizodne *Zgodbe o Nali* iz velikega staroindijskega epa *Mahābhārata* in prevedeni odlomek. Bolj kot kakšne netočnosti v Glaserjevem uvodu ali opombah, ki so lahko tudi stavčeve napake, je pomembno, da je to prvi objavljeni slovenski prevod iz sanskrta. Glaser je prevedel lirski odlomek, tožbo kraljične Damayantī, ki jo je mož Nala v trenutku nerazsodnosti zapustil, ko sta kot izgnanca tavalala po gozdu. Glaser je odlomek prevedel v prozi, čeprav bi po njegovem moral biti preveden v indijski meri, to se pravi v šlokah. Prevod je točen in lep, neustrezno je le Glaserjevo prenašanje nekaterih sanskrtskih glasov v slovenščino in okorno sklanjanje sanskrtskih imen. Že tu pa se je pojavila njegova značilna podomačitev indijskih ženskih imen na -ī s slovenskim obrazilom na -ica, npr. Damajantica za Damayantī, ki se ji tudi pozneje ni odrekel.

Tretji članek je poročilo *Peti internationalni orientalski shod v Berlinu*,¹⁶ ki kaže Glaserjevo intenzivno zanimanje za »staroindijske studije«, kakor dokaj moderno imenuje to področje. Glaser je na kongresu poslušal referate nekaterih vodilnih indologov in opazil veliko zanimanje za indologijo po Evropi, zato v skrbi za razvoj te stroke obžaluje zaostalost Avstrije na tem področju. Kongres je potekal septembra 1881, oktobra pa se je za Glaserja na Dunaju že začel njegov doktorski študij.

Glaser je dobil s študijskim dopustom možnost za ponovni študij prav v času, ko je prišlo na dunajski stolici za sanskrt ali indologijo do temeljite reorganizacije, ki jo je omogočil prihod svetovno znanega indologa dr. Georga Bühlerja na univerzo. Bühler se je namreč iz zdravstvenih razlogov vrnil iz Indije, kjer je šestnajst let deloval kot profesor, šolski inšpektor in bibliotekarski strokovnjak, ob tem pa poglobljajl svoje znanje pri domačih učenjakih. Na vseh teh področjih je imel velike uspehe. Velja za človeka, ki je osamosvojil indologijo iz pretesne zveze z orientalistiko, razvil v njej nova področja in razširil njene meje prek ozkih filoloških okvirov. Znal je tudi premostiti prepad med evropskimi in indijskimi raziskovalnimi metodami.¹⁷ S praktičnim priročnikom za začetni pouk

15 K. Glaser: *Damajantica žaluje po soprogu*. (Iz staroindijsčine poslovenil K. Glaser.) V: *Slovenski narod*, let. 10 (1877), št. 172–175.

16 K. Glaser: *Peti internationalni orientalski shod v Berlinu*. V: *Kres*, let. 1 (1881), št. 10, str. 566–568.

17 Prim.: Julius Jolly: *Georg Bühler 1837–1898*. V: *Grundriss der Indo-Arischen Philologie und Altertumskunde*, 1,1. Strassburg, 1899, str. 1–23; Ludwig Alsdorf: *Indian Studies in Germany*. V: *Indian Studies Abroad*. London: Indian Council for Cultural Relations, 1964, str. 31.; Valentina Stache-Rosen: *German Indologists*. New Delhi: Max Mueller Bhavan, 1981.

sanskrita¹⁸ je omogočil svojim študentom, da so si pridobili trdno osnovno znanje, hkrati pa razširil zanimanje za sanskrt pri študentih in strokovnjakih drugih filoloških smeri.

Glaserjev študij je bil zelo intenziven. Rigoroze je opravil že po dveh letih, čeprav je bil za doseg doktorata predpisan triletni študij. Vendar na tretje leto dopusta ni mogel računati, saj je že dopust za drugo študijsko leto dobil šele po obisku pri cesarju in na Bühlerjevo priporočilo. Razen v drugem semestru je bilo že po urah predavanj, ki jih je Glaser vpisoval po 12–14 ur na teden, obveznih pa je bilo 10 ur, težišče na indoloških predmetih. V prvem semestru je to pomenilo 8:6 za indologijo, od tega 3 ure začetnega tečaja sanskrta pri Bühlerju. V drugem semestru je bilo razmerje 5:7 v škodo indologije, ker je imel Glaser manj sanskrta in več drugih predmetov. V svojem drugem študijskem letu, 1882/83, pa se je Glaser lahko skoraj povsem posvečal indologiji, tako da je bilo tudi pri predavanjih zdaj razmerje 11:2 za indologijo. V tem letu se je namreč ponudba povečala, ker je indološka predavanja prevzel tudi privatni docent dr. Eugen Hultzsch.

Glaserjev indološki študij je bil zelo temeljit in dokaj obsežen, čeprav skoraj popolnoma omejen na staroindijsko obdobje. Pridobil si je trdno znanje staroindijsčine, predvsem klasičnega sanskrta, poglobljeno s stilističnimi vajami in predavanji o sintaksi in indijskem načinu obravnavanja slovnice pri Bühlerju, pri prof. Friedrichu Müllerju je dopolnil tudi poznavanje arhaičnega vedskega jezika in književnosti, ki ju je poznal že od prej. Pod Bühlerjevim (in pozneje tudi Hultzschevim) vodstvom se je poglobil v več pomembnih del staroindijske književnosti, od lažjih basni v Pañcatantri prek pesniških in dramskih del najznamenitejšega staroindijskega klasika Kālidāse do zapletenih pesniških in proznih besedil poznih obdobj in celo primerkov neliterarnih filozofskih in jezikoslovnih besedil. Ob tem je Glaser še sam prebral več literarnih in neliterarnih del v sanskrtu. Bühler je študentom omogočil globlji vpogled v indijsko civilizacijo tudi s predavanji o poetiki, zgodovini, epigrafiki in pravni ureditvi, Hultzsch pa jih je seznanil z osnovami jezikov pali in hindustani.

Drugim področjem se je zato Glaser manj posvečal, vendar je že zaradi dveh ur predavanj tedensko iz primerjalnega jezikoslovja v vseh štirih semestrih pri Müllerju tudi tu pridobil solidno znanje, poleg tega pa se je razgledal še po nekaterih specifičnih področjih, npr. perzijsčini. Študij je od Glaserja zahteval tudi

18 Georg Bühler: *Leitfaden für den Elementarkursus des Sanskrit: Mit Übungsstücken und zwei Glossaren*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1882, 1981.

veliko sprotnega dela s pripravami na vaje in branje besedil. Vendar si je v obeh letih utrgal še toliko časa, da je sodeloval pri pevskem zboru in z več predavanji v društvu »Slovenija«. ¹⁹ Kljub trdemu delu je bilo to eno redkih srečnih obdobij v Glaserjevem življenju, kakor kaže njegovo pismo Tomu Zupanu, ki ga navaja Dolar. ²⁰

V drugem študijskem letu moramo h Glaserjevim obveznostim prišteti še zahtevno delo z disertacijo, za katero se je z Bühlerjem dogovoril konec novembra 1882. ²¹ Za pisanje in pripravo na rigorozne je imel torej ob vsem drugem delu na razpolago komaj eno leto. Disertacija z naslovom *Ueber Bāṇa's Pārvatīpariṇayanātaka* (O Bāṇovi igri Pārvatījina poroka) je sicer že dolgo znana, saj je bila tako rekoč sočasno objavljena v ugledni publikaciji avstrijske akademije, ²² ni pa se vedelo, kakšno mnenje je imel o njej Bühler. Zdaj je njegova ocena – sopodpisnik je Müller – objavljena v celoti v izvirniku, ²³ tu jo bomo le povzeli.

Glaserjeva naloga je bila, da v disertaciji ugotovi, ali in koliko se igra *Pārvatījina poroka* naslanja na obdelavo iste snovi v prvih sedmih spevih klasičnega epa *Kumārasambhava* (*Rojstvo kraljeviča*), najznamenitejšega indijskega pesnika in dramatika Kālidāse iz 5. st. po Kr. Obe deli namreč obravnavata isto pomembno hindujsko mitološko temo. V naslovu epa je omenjen sin boga Śive in boginje Pārvatī Kumāra ali Kraljevič, ki se mora utelesiti, da bi premagal zlo, poosebljeno v nekem demonu, še prej pa mora seveda priti do poroke njegovih staršev. V prizadevanju, kako v asketskem Śivi zbuditi čutno ljubezen, združijo svoje moči zaljubljena Pārvatī, njeni božanski starši, druga nadnaravna bitja in bog ljubezni Kāma. Tako res pride do poroke božanskega para, ki je omenjena v naslovu obravnavanega dramskega dela. Glaser je na podlagi natančne analize besedila, ki mu jo priznavata tako ocenjevalec Bühler kakor avtor obsežne študije o indijskem gledališču Sylvain Lévi, ²⁴ prepričljivo dokazal, da se poznejše dramsko besedilo tesno naslanja na zgodnejši ep. Bühlerju se je zdela ta ugotovitev pomembna, imel pa je nekatere druge kritične pripombe, ki bodo tu navedene.

19 Janko Vencajz: *Spomenica o petindvajsetletnici Akad. društva »Slovenija« na Dunaji*. Ljubljana: Akad. društvo »Slovenija«, 1894.

20 Anton Dolar: Prof. dr. Karol Glaser: Obris življenja in dela, str. 17.

21 Glaser v pismu Jakobu Sketu, 30. 11. 1882. Ms 1049 B. NUK, Rz.

22 K. Glaser: Ueber Bāṇa's »Pārvatīpariṇayanātaka.« V: *Sitzungsberichte der phil. Hist. Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien*, 104. Wien, 1883, str. 575–664.

23 Vlasta Pacheiner-Klander: *Karol Glaser: Prvi slovenski doktor sanskrta*, str. 119–121.

24 Sylvain Lévi: *Le Théâtre Indien*. Paris, 1890, str. 195–196.

Glaser je po kratkem predgovoru z omembami nekaterih predelav v antiki in sodobnosti, predstavitvi cilja razprave in zahvalo profesorjema Bühlerju in Müllerju naslednjih 35 strani porabil za natis latinične transliteracije indijske izdaje besedila igre *Pārvatījina poroka*. V oceni je Bühler Glaserjevo odločitev za objavo izvirnika pohvalil, redakcija besedila pa se mu ni zdela dovolj skrbna in tako menijo tudi nekateri sodobni literarni zgodovinarji.²⁵ Nadaljnjih 44 strani obsega Glaserjeva podrobna analiza podobnosti med igro in epom, podprta s številnimi citati, ki so večinoma prevedeni, in sezname paralelnih mest. Glaser govori seveda tudi o razlikah med obema deloma. Bühler je v oceni pohvalil Glaserjevo metodo in njegovo prizadevnost pri njeni uporabi: primerjave obsegajo vsa relevantna mesta, pospremljene so z razlagami in mestoma s prevodi, ki kažejo Glaserjevo zmožnost razumevanja tudi težjih sanskrtskih besedil. Opazil pa je eno večjo in več manjših netočnosti in jih nekaj naštel s pripombo, da sicer ne ogrožajo temeljne teze, vendar bi jih bilo treba odpraviti, prav tako tudi številne pisne in tiskarske napake. Zaradi teh pomanjkljivosti je lahko dal disertaciji le oceno druge stopnje, to se pravi »genügend« (zadostno) namesto prve »vorzüglich« (izvrstno), čeprav je Glaser po njegovem mnenju pokazal pravo znanstveno metodo in tehtno znanje sanskrta in prišel do zanimivega literarnozgodovinskega rezultata.

Ob tem se seveda lahko vprašamo, kako da je bila disertacija z navedenimi pomanjkljivostmi objavljena v publikaciji avstrijske akademije, saj se Bühlerjeva ocena nanaša na natisnjeni izvod. Ali torej profesor razen z dogovorom o temi ni sodeloval pri nastajanju disertacije? Na to vprašanje si danes ne moremo več odgovoriti.

Ob Glaserjevi disertaciji pa moramo omeniti še posebno zanimivost v zvezi z avtorstvom igre *Pārvatījina poroka*. Tako Bühler kakor Glaser sta menila, da je avtor te drame znameniti prozaist in pesnik Bāṇa, ki ga je Bühler datiral ok. leta 600 po Kr. Poznejše raziskave pa so pokazale, da je pravi avtor igre 800 let mlajši in veliko manj pomemben pisec Vāmana Bhaṭṭa Bāṇa, ki je le posnemal slog starejšega in pomembnejšega Bāṇe. Glede avtorstva je prvi izrazil dvome Lévi na omenjenem mestu, in to prav na podlagi Glaserjeve podrobne analize, ki jo je precej natančno povzel. Tako ima Glaser posredno zaslugo tudi za pravilno določitev avtorja igre *Pārvatījina poroka*, čeprav njegovo raziskovanje niti zdaleč ni imelo tega cilja.

Ocena je bila napisana konec novembra 1883 in v začetku decembra je Glaser opravil stranski rigoroz iz filozofije in glavni rigoroz, kjer sta bila glavna izpraševalca Bühler in Müller. Pri obeh rigorozih je prav tako dobil oceno zadostno.

25 S. K. Dasgupta, S. N. De: *A History of Sanskrit Literature: Classical Period*, I. Calcutta, 1962, str. 299.

Z doktoratom je Glaser postal usposobljen za znanstveno delo na področju indologije in primerjalnega jezikoslovja. Poskušal je dobiti ustrezno mesto na kakšni avstrijski univerzi v slovanskem okolju (Zagreb, Praga, Lvov), vendar brez uspeha. Tako je do upokojitve poučeval slovenščino na gimnaziji v Trstu. Poleg tega pa je še vseh nadaljnjih trideset let v različnih publikacijah objavljaj prispevke s področij, ki jih je študiral na Dunaju. Ti so tako postali edini sadovi njegovega doktorskega študija.

Glaserjevih objav, ki pridejo v poštev za tukajšnjo obravnavo, je dvaindvajset. V njih so zastopane različne stroke, vendar jih je večina, kar šestnajst, med njimi štiri knjižne izdaje prevodov leposlovnih del, s področja indologije. Občasno je posegal še na področja orientalistike, iranistike, primerjalnega jezikoslovja in celo, sicer zgolj informativno, na področje klinopisnega prava. Če zanemarimo osamljen poskus v hrvaščini, so prispevki pisani v dveh jezikih: večinoma so slovenski, pet pa jih je v nemščini. Vsi nemški prispevki, tudi tisti, ki je bil objavljen proti koncu njegovega življenja, so iz let kmalu po doktoratu, ko je še računal na to, da se bo uveljavil v nemškem znanstvenem okolju. Po zahtevnosti obravnave so med njimi velike razlike: znanstveno raven dosegajo študije, ki jih je lahko objavil v nemških znanstvenih revijah ali strokovnih publikacijah. Slovenski prispevki v splošnih revijah ali celo v dnevnem časopisju pa niso bili namenjeni strokovnjakom in so bolj informativni, vendar zmeraj strokovno podprti. Časovno so vsa ta dela zelo neenakomerno porazdeljena: v prvih štirih letih (1883–1886) je poleg disertacije, ki je bila že obravnavana, objavil enajst naslovov, naslednjih enajst naslovov pa v vseh nadaljnjih letih življenja (1887–1913). Zaradi velike raznovrstnosti je Glaserjeve objave razen prevodov težko razvrstiti v večje sklope, zato se bomo v zgoščenem prikazu držali kronološkega načela in se zaradi obilice drobnega gradiva ustavili le ob najzanimivejših dejstvih.

Glaser je prve nove prispevke, združene pod skupnim naslovom *Epiške indske pripovedke in pravljice*,²⁶ zasnoval že leta 1882 na Dunaju sočasno z disertacijo, objavil pa leta 1883 in 1884. Po kratkih uvodnih pojasnilih je predstavil enajst mitoloških zgodb, ki jih imenuje »pripovedke«. Med njimi je nekaj zelo znanih, večinoma vzeti iz *Mahābhārate*. S primerjavo povzetkov z izvirniki je mogoče ugotoviti manjša odstopanja, ki pa niso škodila temu prvemu obsežnejšemu stiku slovenskih bralcev z indijskimi literarnimi obdelavami mitoloških tem. Tudi pri pisnem in slovničnem prilagajanju indijskih imen je opaziti precejšen napredek,

26 K. Glaser: *Epiške indske pripovedke in pravljice*. V: *Kres*, let. 3 (1883), št. 1–3, 5–8; let. 4 (1884), št. 2 in 6.

ki je bil posledica doktorskega študija, le pri nekaterih manj posrečenih rešitvah je še vztrajal.

Z naslednjim člankom *Firduzi*²⁷ o perzijskem pesniku iz 10.–11. st. je Glaser posegel v iranistiko, ki je tudi bila del njegovega doktorskega študija. Tu je ob kratki predstavitvi perzijske literature in Firduzijevem življenjepisu povzel krajšo epizodo iz njegove epske pesnitve *Šabname (Knjiga kraljev)*. K temu svojemu najljubšemu pesniku se je vrnil spet po dolgih letih, ko je objavil verzni prevod odlomka *Zal in Rudابه*,²⁸ pripoved o ljubezni med pripadnikoma različnih veroizpovedi, ki premaga vse ovire.

V kratkem sestavku *Početki slovnicega delovanja v Indih*,²⁹ ki ga v diplomski nalogi omenja tudi Eva Pukšič,³⁰ je Glaser skušal približati Slovencem najstarejše indijske obravnave jezika. S temi deli, nad katerimi je bil navdušen, se je brez dvoma seznanil na Dunaju.

Poletje leta 1884 je Glaser preživel v Pragi in tu v časopisu *Politik* v dveh nadaljevanjih objavil spis *Der siebente Orientalistenkongress und die österreichischen Slaven*.³¹ Za izhodišče si je izbral bližnji orientalistični kongres na Dunaju, vendar se je bolj posvetil zgodovini proučevanja orientalskih jezikov in literatur v Evropi, predvsem pa je hotel spodbuditi študij sanskrta na kakšni avstrijski univerzi v slovanskem okolju. V tem času je Glaser v Pragi urejal zapuščino Aloisa Vaníčka, profesorja sanskrta in primerjalnega jezikoslovja na praški univerzi. Glaser je potem leta 1885 na svoje stroške na Dunaju objavil del Vaníčkovega gradiva o sanskrtskem naravoslovnem izrazju skupaj s toplo napisanim Vaníčkovim življenjepišom in njegovimi spomini na jezikoslovca Augusta Schleicherja v brošuri *A. Vaníček*.³² Drugo nemško delo iz leta 1885 je sestavek *Rgveda I. 143*³³ v letnem poročilu tržaške gimnazije. Latiničnemu prepisu te ṛgvedske himne je Glaser dodal uvod s predstavitvijo vedске literature in prevod, nato pa 17 strani jezikoslovnega komentarja k posameznim besedam te 8 kitic dolge pesmi. Iz bibliografije

27 K. Glaser: Firduzi. V: *Kres*, let. 4 (1884), št. 1.

28 Karol Glaser: Zal in Rudابه. V: *Straža*, let. 1 (1909), št. 86–90.

29 K. Glaser: Početki slovnicega delovanja v Indih. V: *Ljubljanski zvon*, let. 4 (1884), št. 5, str. 286–290.

30 Eva Pukšič: *Pregled staroindijskih slovnicearskih šol*. Ljubljana: Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje, Filozofska fakulteta, 2001. Diplomaska naloga.

31 K. Glaser: Der siebente Orientalistenkongress und die österreichischen Slaven. V: *Politik*, 1884, št. 162–163.

32 K. Glaser: *A. Vaníček. Biographische Skizze*. Wien: samozaložba, 1885.

33 K. Glaser: Rgveda I. 143. Text, Uebersetzung und Commentar von Dr. K. Glaser. V: *Jahresbericht über das k. k. Gymnasium in Triest*. Triest, 1885.

je razvidno, da je uporabil 30 jezikoslovnih del in nakopičil ogromno gradivo iz besedišč številnih indoevropskih jezikov. Žal pa zaradi tiskarskih omejitev Glaserjevo prečrkovanje ni moglo biti tako točno, kakor bi bilo v znanstveni reviji.

Istočasno z objavo te strokovno najzahtevnejše teme, ki ni dosegla veliko bralcev, je za številnejše občinstvo v tržaškem slovenskem dnevnem časopisu *Edinost* v več nadaljevanjih objavil prispevek *Mrčhakatika ali Ilovnati voziček*.³⁴ V njem je predstavil eno najzanimivejših indijskih dramskih del, igro o ljubezni med poročenim trgovcem in kultivirano in rahločutno hetero, ki se po nevarnih zapletih in nepričakovanih obratih srečno konča. Glaser je v povzetek zgodbe vpletel kratke prevode odlomkov in ga uvedel s kratko oznako indijskega gledališča, žal pa precej obsežne drame ni prevedel v celoti.

To pa je storil kar s štirimi drugimi dramskimi besedili: najprej z dvema slovenskima prevodoma dveh Kālidāsovih dram in z nemškim prevodom igre, ki jo je obravnaval v disertaciji, nato pa po dolgem presledku še s slovenskim prevodom tretje Kālidāsove drame. Ker so vsi ti prevodi po prevajalskih problemih in njihovih rešitvah tesno povezani, jih obravnavamo skupaj kot tisti del staroindijske literature, ki ga je Glaser predstavil najbolj celostno, v to prizadevanje pa je vložil nemalo truda, časa in sredstev.

Nekoliko presenetljivo za današnji čas je dve Kālidāsovi dramati natisnil najprej kot podlistek v časopisu *Edinost*, nato pa še kot posebni knjižici v samozaložbi: leta 1885 je tako izšla Kālidāsova drama *Urvaši*,³⁵ leta 1886 pa Kālidāsova igra *Mālavikā in Agnimitra*.³⁶ Nemški prevod *Pārvati's Hochzeit* pa je leta 1886 objavil v letnem poročilu gimnazije v Trstu.³⁷ Za objavljanje slovenskih prevodov indijskih dramskih del je zasnoval zbirko *Indijska Talija* in kot tretji in zadnji zvezek v nji leta 1908 objavil, tudi v samozaložbi, tretjo Kālidāsovo dramo *Sakuntalā ali »Prstan spoznanja«*.³⁸

34 K. Glaser: Mrčhakatikā ali Ilovnati voziček. V: *Edinost*, let. 10 (1885), št. 2–5.

35 [Karol Glaser:] Urvaši. Indijska drama Kālidāsova. Na slovenski jezik preložil dr. Karol Glaser. V: *Edinost*, let. 10 (1885), št. 55–61, 64, 69–80. Knjižna izdaja: Trst: samozaložba, 1885. (Indijska Talija, 1.)

36 [Karol Glaser:] Mālavikā in Agnimitra. Indijska drama Kālidāsova. Na slovenski jezik preložil dr. Karol Glaser. V: *Edinost*, let. 11 (1886), št. 2, 4, 6, 8, 10, 12, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34–36, 39–44. Knjižna izdaja: Trst: samozaložba, 1885 (prav: 1886). (Indijska Talija, 2.)

37 [K. Glaser:] Pārvati's Hochzeit: ein indisches Schauspiel. Zum ersten Male ins Deutsche übersetzt von Dr. K. Glaser. V: *Jahresbericht über das k. k. Staats-Gymnasium in Triest*. Triest, 1886.

38 [Karol Glaser:] *Sakuntalā ali »Prstan spoznanja«*: Drama v sedmih dejanjih. Sanskrtski spisal Kālidāsa. Po R. Pischelovi izvorni izdaji 1877. l. poslovenil Dr. Karol Glaser. Maribor: samozaložba, 1908. (Indijska Talija, 3.)

Čeprav Glaserjev nemški prevod *Pârvatî's Hochzeit* ni bil objavljen kot njegov prvi prevod kakega dramskega besedila, je nastal prej kot drugi, namreč pozimi 1883/84 na Bühlerjevo pobudo, kakor poroča sam Glaser.³⁹ Prav ob tem prevodu pa se je odločil za nekaj rešitev, ki jih je uporabil tudi v slovenskih prevodih.

Prva od njih je bila odločitev, da vsako prevedeno besedilo pospremi z uvodom. Predgovor k *Pârvatî's Hochzeit* je še posebej pomemben, ker dopolnjuje njegovo disertacijo. Slovenski predgovori so bolj poljudni – razen zadnjega v *Sakuntalo*, ki je skoraj preobložen s podatki. Vsebujejo oznake staroindijskega gledališča in avtorja Kālidāse, navedbe knjižnih izdaj izvirkov in drugih, večinoma nemških prevodov in celo razmišljanja o prevodnih problemih.

Že ob nemškem prevodu se je tudi odločil, da prevede original, v katerem se menjujejo prozni in verzni deli, prav tako v prozi in verzih. Ta oblikovna značilnost je bila v dotedanjih prevodih dostikrat zabrisana, ker so bili bodisi samo v prozi bodisi samo v verzih. Glaser se je odločil za enotno verzno obliko, čeprav je s tem žrtvoval verzno pestrost izvirkov, v katerih je uporabljenih od 13 do 19 različnih kitičnih oblik. Teh pa v evropskih jezikih zaradi drugačnih verzni sistemov ni mogoče poustvariti, poleg tega bi bil učinek različnih verzni oblik namesto ene stalne med prozo šibkejši. Glaser je izbral petstopični jamb, kakor mu je svetoval priznani nemški prevajalec Fritze. Ta verzna oblika je bila namreč v evropski in slovenski literaturi že uveljavljena v dramskih, pripovednih in izpovednih besedilih. Glaserjeve odločitve glede prevajanja verzov v staroindijskih dramah so bile torej posrečena kombinacija zvestobe originalu in prilagoditve domači literarni tradiciji.⁴⁰

Nekoliko manj posluha je pokazal pri prevajanju pesniških okraskov, ki so pomembno izrazno sredstvo staroindijske klasične književnosti. Glaser nekaterih prispodob morda ni opazil in jim v prevodu ni docela sledil. Kjer pa jih je prepoznal, jih je znal tudi ustrezno prevesti.⁴¹

Manjše odmike od izvirnika pomenijo tudi deli besedila, ki jih je Glaser dodal ali izpustil. Za nekatere izpuščene kratke odlomke ni videti pravega razloga, z dodatki pa včasih nevsiljivo pojasnjuje manj znane stvari. Žal pa je veliko tudi

39 Glaser v pismu Matiji Murku, 25. 12. 1912. Ms 1119, 359, št. 19. NUK, Rz.

40 Vlasta Pacheiner Klander: Verzna podoba Kalidasovih dram v Glaserjevih prevodih. V: *Zbornik ob sedemdesetletnici Franceta Bernika*. Ljubljana: ZRC SAZU, 1997, str. 405–435.

41 Vlasta Pacheiner Klander: Glaserjevi prevodi Kalidasovih podob. V: *Odperta okna: komparativistika in prevajalstvo: Majdi Stanovnik ob 75. rojstnem dnevu*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2009, str. 51–69.

popolnoma nepotrebnih dodatkov, npr. stalnih, a že izrabljenih pridevkov, s katerimi je morda hotel poudariti čustveno obarvanost originala, vendar je to za rafinirano staroindijsko dvorsko književnost preveč preprosto sredstvo. Podoben pojav je Glaserjeva pogosta raba pomanjševalnic, ki jih sanskrt ne pozna. Nekateri Glaserjevi manjši odmiki od originala gredo na račun nerazumevanja situacije zaradi nepoznavanja tuje civilizacije in okolja. Edini večji odmik pa je zamolčana nosečnost glavne junakinje v drami *Sakuntalâ*.⁴² Morda je Glaser za opis njene nosečnosti, ki ima zelo pomembno dramaturško vlogo, izbral nejasen prevod zaradi meščanskih pravil obnašanja svoje dobe, saj je v drugi zvezi isti izraz prevedel popolnoma točno. Vsekakor je bil to prehud odstop, ki je škodil sporočilnosti in estetskemu učinku prevedenega dela.

Glaserjevi slovenski prevodi indijskih dram so imeli manj uspeha kakor njegov nemški prevod, o katerem je izšlo več ugodnih kritik. Izmed njegovih treh slovenskih prevodov je pravo kritiko doživela le *Sakuntalâ*, pa še s to Glaser ni bil zadovoljen, ker je kritik trdil, da je prevajal učenjaško natančno, zraven pa trdo in prozaično. Z današnjega stališča se zdi, da je Glaserjevim slovenskim prevodom morda škodila njegova samovoljna raba slovenščine s pogostimi arhaizmi, lokalizmi, hrvatizmi, nenavadnimi naglasi itd., v nemščini pa se je bolj držal standardnega jezika. Še bolj pa so slovenska besedila zmaličile številne tiskarske napake. Kljub temu ima nesporno zaslugo, da je prvi prevedel v slovenščino vse tri drame največjega staroindijskega klasika.

Svoje prvo, intenzivno obdobje indološkega dela je Glaser sklenil leta 1886 s člankom *O starejši dobi indijskega slovstva*.⁴³ V njem je predstavil obsežne in raznolike spise vedskega obdobja v celoti, od najstarejših štirih zbirk pesmi in rekov prek razlag z njimi povezanega obredja v *Brâhmanah* in filozofskih razglabljanj v *Upaniṣadah* do sistematičnih obravnav védenja o raznih področjih. S tem je opozoril na vsestransko zanimivo vedsko civilizacijo, o kateri je lahko samo on verodostojno informiral Slovence.

Glaser se je po letu 1887, ko je s poroko postavil temelj svojemu družinskemu življenju, tudi strokovno in delovno preusmeril: od indologije k slovenistiki in od prevajanja staroindijske literature k prevajanju iz angleščine. Tako korenit zasuk se zdi nenavaden, vendar je morda pričakoval, da bo imel večji uspeh na področjih,

42 Vlasta Pacheiner: Glaserjev prevod Kalidasove Šakuntale v slovenščino. V: *Kolokvij o kulturnim dotirima jugoslavenskih naroda s Indijom*. Rad JAZU, 350. Zagreb: JAZU, 1968, str. 607–618.

43 K. Glaser: O starejši dobi indijskega slovstva. V: *Kres*, let. 6 (1886), št. 1.

ki niso tako tuja Slovencem. Z vso vnemo se je lotil dela za *Zgodovino slovenskega slovstva*, ki je izhajala od leta 1894 do leta 1900 in obsega čez 1300 strani, in prevajanja Shakespearovih dram, ki jih je prevedel enajst. Pričakovanja pa se mu niso uresničila: oboje mu je prineslo le ostro kritiko in zavrnitev, in to prav zaradi pomanjkljivosti, kakršne so spremljale njegovo indološko delo in prevode iz sanskerta in jih je deloma odkril že Bühler. Življenje so mu grenili tudi spori v zakonu, ki mu je po desetih letih razpadel, čedalje bolj utrujajoče delo na šoli in gmotne skrbi po upokojitvi, nazadnje pa tudi pešajoče zdravje. Kljub temu se je vsakih nekaj let še oglasil s kakšnim tehtnim prispevkom s področij svojega doktorata.

Žal to ne velja za Glaserjev prispevek *Indijski igrokaz Urvaši* iz leta 1889,⁴⁴ precej neroden poskus, kako bi v hrvaško napisanem članku kar z odlomki svojega slovenskega prevoda približal bralcem časopisa *Hrvatska Kālidāsovo dramo Urvaši*. V istem letu je izšel članek z naslovom *Ob orientalskih študijah*.⁴⁵ Ker je spis izšel v dnevnem časopisu, je v nekaj nadaljevanjih lahko le obrisno prikazal to obširno področje. Poleg strokovno ustreznih informacij pa so se pokazali tudi manj sprejemljivi Glaserjevi pogledi, npr. zanemarjanje dravidskega deleža v indijski kulturi in zanikanje kulturnega prispevka številnih azijskih narodov ob izraziti naklonjenosti »arijskemu plemenu«, v čemer lahko prepoznamo posebno obliko »orientalizma«.

Čez dve leti je Glaser objavil indološki prispevek *Nekoliko iz indijskega bajeslovja*.⁴⁶ To je prevod dveh daljših odlomkov iz *Višnujevega zakonika* z zelo kratkim uvodom z osnovnimi podatki o razvoju hindujske religije od vedskih božanstev do kulta Višnuja in Śive in panteistične smeri. Prevedena odlomka sta vzeta iz mitološkega okvira za zbirko pravnih in moralnih predpisov. Glaser je odlomka prevedel v prozi, vendar je ohranil poetičnost indijske religiozne poezije in posrečeno predstavil delček hindujske mitologije.

Leta 1896 je Glaser objavil članek *O rgvedskih slavospevih*,⁴⁷ sintezo svojega védenja po dolgoletnem ukvarjanju s to najstarejšo indijsko literaturo. Po splošni oznaki vedske civilizacije in najstarejših zbirk besedil je podrobno opisal politeistično vedsko religijo, kjer po njegovem posamezni bogovi in boginje poosebljajo naravne sile. Vsako izmed treh območij teh božanstev – zemljo, ozračje in nebo

44 [K.] Glaser: Indijski igrokaz Urvaši. Napisao dr. V. [.] Glaser. V: *Hrvatska*, 1889, št. 8–10.

45 Karl Glaser: Ob orientalskih študijah. V: *Slovenski narod*, let. 22 (1889), št. 41–45.

46 K. Glaser: Nekoliko iz indijskega bajeslovja. V: *Dom in svet*, let. 4 (1891), št. 2–3.

47 Karol Glaser: O rgvedskih slavospevih. V: *Letopis Slovenske Maticе*. Ljubljana: Slovenska Matica, 1896, str. 168–183.

– je predstavil s po štirimi božanstvi, tako da bralec lahko občuti bogastvo in raznolikost vedskih verskih in pesniških predstav, izpuščen je le kult obredne pijače Some. Svoje navedbe je ilustriral s številnimi, kar 68 kitic obsegajočimi odlomki v verzni prevodih, v katerih je skušal dolžino verza prilagoditi izvorni kitični obliki. Glaserjevi prevodi so ustrezni, čeprav mestoma zelo svobodni. Kljub manjšim netočnostim je študija eden najboljših Glaserjevih indoloških prispevkov: očitno sta mu bili vedska poezija in celo religija blizu.

To pa bi težko rekli za budizem, ki ga obravnava v članku *Buddhizem*⁴⁸ leta 1901. Članek je sicer dokaj zanesljiva informacija o nastanku budizma, njegovem tvorcu Budi iz 6./5. st. pr. Kr., njegovem otroštvu, zavitem v legende, duhovnem iskanju in razsvetljenju in nato o več desetletij trajajočem delovanju. Glaser je korektno predstavil budistične nazore o trpljenju in njegovem uničenju in pojasnil termina karma in nirvana. Neutemeljeno pa je Glaserjevo zanikanje vpliva budizma na kulturo. Pristranske so tudi njegove primerjave krščanstva z budizmom, ki jih lahko imamo za varianto »orientalizma«.

Glaserjev zadnji slovenski indološki prispevek v periodiki je obsežen članek Kālidāsa⁴⁹ iz leta 1902. Težišče članka je Kālidāsova dramatika, precej podrobno pa je avtor predstavil tudi razvoj indijske dramatike, oblike gledaliških iger in celo indijske teoretične obravnave dramatike in gledališča. V svoje estetsko presojanje pa je vpeljal kriterij verske pripadnosti, čeprav se je hkrati zavedal neustreznosti meril krščanstva za presojanje indijskih gledaliških iger. Kakor v članku o budizmu torej tudi tu zasledimo novo varianto Glaserjevega »orientalizma«: pripadnost krščanstvu kot kriterij kulturne večvrednosti.

Leta 1911 je Glaser objavil članek s področja klinopisnega prava *Zakonik Hammurabija*.⁵⁰ Prispevek seveda ni izvirna raziskava, čeprav se je Glaser med doktorskim študijem seznanil tudi s klinopisjem, ampak po številnih znanstvenih publikacijah povzeta zanesljiva in zanimiva informacija o tem znamenitem klinopisnem zakonu, ki ga je Glaser nepristransko primerjal z Mojzesovimi določbami.

Leta 1912 je Glaser poročal o nemški knjigi slovenskega avtorja Johanna (Ivana) Topolovška,⁵¹ ki je na Dunaju tik za njim študiral pri istih profesorjih. Glaser se

48 Karol Glaser: *Buddhizem*. V: *Dom in svet*, let. 14 (1901), št. 6.

49 K. Glaser: Kālidāsa: Indski dramatik. V: *Ljubljanski zvon*, let. 22 (1902), št. 9–11.

50 K. Glaser: *Zakonik Hammurabija*. V: *Veda*, let. 1 (1911), št. 4.

51 K. Glaser: Die sprachliche Urverwandschaft der Indogermanen, Semiten und Indianer. Von Johann Topolovšek. V: *Veda*, let. 2 (1912), št. 5.

do kontroverznih avtorjevih idej o sorodnosti različnih jezikovnih skupin ni hotel opredeliti.

V istem času, leto dni pred smrtjo, se je Glaser poslovil od indologije s svojim najbolj ambicioznim spisom, nemško študijo *Der indische Student*,⁵² podrobnim prikazom številnih hindujskih predpisov, ki urejajo potek tradicionalnega šolanja. Študijo je zasnoval na podlagi kakih 25 izdaj izvirnih kodeksov in kakih 20 znanstvenih obravnav tega področja. Rezultat je Glaserjevo najbolj znanstveno delo: izsledki so neizpodbitni, narejeni na podlagi izvirnega gradiva, vsak citat je dokumentiran. Uporabljen je novi način prečrkovanja, ugledna nemška znanstvena revija pa je omogočila natančen zapis dodatnih znakov. Nejasna pa je zgodba nastanka tega besedila, ki ni nepomembna. Po Glaserjevih lastnih navedbah v biografskem zapisu »*Indijski študent*«⁵³ je študija nastala na Bühlerjevo pobudo takoj po doktoratu. Po Dolarjevih podatkih na podlagi tedaj še dostopnega Bühlerjevega pisma iz leta 1885 pa je Bühler od Glaserja zahteval, da vnese v že izdelano besedilo nekatere popravke in mu popravljeni tekst znova predloži, da ga priporoči za objavo.⁵⁴ Dokazov, da je Glaser to storil, ni. Študija je tako ostala neobjavljena več kot četrto stoletja, čeprav se je avtor v vmesnem času trudil za objavo. Zaplete z njeno prvo različico bi morda pojasnila korespondenca z nekaterimi vpletenimi indologi, ki danes velja za izgubljeno, Dolar pa jo še navaja.⁵⁵ Morda bi si z manjkajočimi podatki tudi lažje razložili Glaserjevo preusmeritev iz indologije v slovenistiko.

Sklep

Glaserjevo slovenistično delo v zadnjih dobrih dveh desetletjih njegovega življenja je, čeprav so ga spremljale kritične pripombe, zasenčilo njegova indološka prizadevanja in dosežke. Žal ni imel priložnosti, da bi svoje znanje sanskerta kot učitelj posredoval naslednikom. Zato pa je izkoristil vsako priložnost, da je objavljaj strokovne prispevke o predmetih svojega doktorata. Ker so izhajali v dnevnem časopisju ali kvečjemu v splošnih revijah, so morali biti poljudni, zaradi načina publiciranja pa je, žal, v njih tudi veliko napak, ki niso vselej posledica Glaserjeve nepazljivosti. Na Glaserjev račun pa gredo brez dvoma nekatera, sicer na srečo

52 Karl Glaser: *Der indische Student*. V: *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, let. 66 (1912), str. 1–37.

53 K. Glaser: »Indijski študent«. V: *Dan*, let. 1 (1912), št. 115.

54 Anton Dolar: Prof. dr. Karol Glaser: Obris življenja in dela, str. 21.

55 Prav tam, str. 49–50.

redka mesta, kjer prihaja na dan odnos, ki ga Said imenuje »orientalizem«. Ker se ti nazori pojavljajo v Glaserjevih poznejših delih, jih ni mogel povzročiti njegov doktorski študij, saj jih tudi v delih njegovega glavnega mentorja Bühlerja ni zaznati. Bühlerjevemu mentorstvu pa se moramo zahvaliti za to, da je Glaserja, ki se je prvič poskusil v prevajanju iz sanskrta že pred doktorskim študijem, k takemu delu, ki za indologa ni nujno, spodbudil tudi po doktoratu. Tako smo dobili v samostojnih knjižicah ali v člankih s komentarji v njegovem prevodu precej staroindijskih literarnih besedil od najstarejšega vedskega prek klasičnega do poznega obdobja. Zato je težišče njegovega indološkega dela pravzaprav na posredovanju staroindijske literature, zgrajenem na trdnem temelju dobrega znanja sanskrta in širše indološke izobrazbe. Tudi oba iranistična prispevka sta literarnozgodovinska. Zaradi skromnih slovenskih razmer je bil njegov znanstveni potencial gotovo premalo izkoriščen. Po drugi strani pa je njegova nadarjenost, da je znal posredovati na dostopen način tudi zahtevnejšo tematiko, omogočila, da je slovenskemu bralcu tedanjega časa približal področja, ki bi mu brez njegovega doktorskega študija ostala nedostopna.

Seznam virov in literature

Arhivski viri

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica:

Glaser, Karel: *Pismo Jakobu Sketu*. 30. 11. 1882. Ms 1049 B. NUK, Rz.

Glaser, Karel: *Pismi Matiji Murku*. 25. 12. 1912 in 25. 5. 1913. Ms 1119, 359, št. 19 in št. 23. NUK, Rz.

PAM – Pokrajinski arhiv Maribor:

B.300 Osebni fondi, mapa Glaser Karel. PAM 1568.

UAW – Archiv der Universität Wien (Arhiv Univerze na Dunaju):

Nationale (vpisnice): Glaser, Karl

Rigorosenakt (personalne mape z doktorskimi akti): PN 316 (Karl Glaser)

Rigorosenprotokoll (zapisniki doktorskih izpitov): Glaser, Karl

UBW – Universitätsbibliothek Wien (Univerzitetna knjižnica na Dunaju):

Disertacije obravnavanih doktorskih kandidatov:

Disertacija *Ueber Bâna's Pârvatîpariṇayanâṭaka* (Glaser, Karl) je navedena pri natisnjenih virih.

Spletni viri in spletna literatura

- Anon.: Glaser Karel. V: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*. 2. zv. Dunaj: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957. https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_G/Glaser_Karel_1845_1913.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=glaser* (10. 10. 2018).
- Grafenauer, Ivan: Glaser, Karel (1845–1913). V: *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi201492/#slovenski-biografski-leksikon> (10. 10. 2018).
- Kacin, Anton: Glaser, Karel (1845–1913). V: *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi201492/#primorski-slovenski-biografski-leksikon> (10. 10. 2018).

Natisnjeni viri

- [Glaser, K.:] Whitney, W. D.: O indoevropskih jezikih. (Iz angleščine poslovenil K. Glaser.) V: *Slovenski narod*, 9, 1876.
- [Glaser, K.:] Damajantica žaluje po soprogu. (Iz staroindijščine poslovenil K. Glaser.) V: *Slovenski narod*, let. 10 (1877), št. 172–175.
- Glaser, K.: Peti internationalni orientalski shod v Berlinu. V: *Kres*, let. 1 (1881), št. 10.
- Glaser, K.: Epiške indske pripovedke in pravljice. V: *Kres*, let. 3 (1883), št. 1–3, 5–8; let. 4 (1884), št. 2 in 6.
- Glaser, K.: Ueber Bâna's »Pârvatipariṇayanâtaka.« V: *Sitzungsberichte der phil. Hist. Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien*, 104. Wien, 1883, str. 575–664. Tudi posebni natis.
- Glaser, K.: Firduzi. V: *Kres*, let. 4 (1884), št. 1.
- Glaser, K.: Početki slovničarskega delovanja v Indih. V: *Ljubljanski zvon*, let. 4 (1884), št. 5.
- Glaser, K.: Der siebente Orientalistenkongress und die österreichischen Slaven. V: *Politik*, 1884, št. 162–163. Tudi posebni natis.
- Glaser, K.: *A. Vanîček. Biographische Skizze*. Wien: samozaložba, 1885.
- Glaser, K.: Rgveda I. 143. Text, Uebersetzung und Commentar von Dr. K. Glaser. V: *Jahresbericht über das k. k. Gymnasium in Triest*. Triest, 1885. Tudi posebni natis.
- Glaser, K.: Mrččhakatikâ ali Ilovnati voziček. V: *Edinost*, let. 10 (1885), št. 2–5.
- [Glaser, Karol:] Urvaši. Indijska drama Kâlidâsova. Na slovenski jezik preložil dr. Karol Glaser. V: *Edinost*, let. 10 (1885), št. 55–61, 64, 69–80. Knjižna izdaja: Trst: samozaložba, 1885. (Indijska Talija, 1.)
- [Glaser, Karol:] Pârvatî's Hochzeit: ein indisches Schauspiel. Zum ersten Male ins Deutsche übersetzt von Dr. K. Glaser. V: *Jahresbericht über das k. k. Staats-Gymnasium in Triest*. Triest, 1886. Tudi posebni natis.

- [Glaser, Karol:] Mālavikā in Agnimitra. Indijska drama Kālidāsova. Na slovenski jezik preložil dr. Karol Glaser. V: *Edinost*, let. 11 (1886), št. 2, 4, 6, 8, 10, 12, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34–36, 39–44. Knjižna izdaja: Trst: samozaložba, 1885 (prav: 1886). (Indijska Talija, 2.)
- Glaser, K.: O starejši dobi indijskega slovstva. V: *Kres*, let. 6 (1886), št. 1.
- Glaser, [K.:] Indijski igrokaz Urvaši. Napisao dr. V. [!] Glaser. V: *Hrvatska*, 1889, št. 8–10.
- Glaser, Karl: Ob orijentaliskih študijah. V: *Slovenski narod*, let. 22 (1889), št. 41–45.
- Glaser, K.: Nekoliko iz indijskega bajeslovja. V: *Dom in svet*, let. 4 (1891), št. 2–3.
- Glaser, Karol.: O rgvedskih slavospvih. V: *Letopis Slovenske Matice*. Ljubljana: Slovenska Matica, 1896.
- Glaser, Karol: Buddhizem. V: *Dom in svet*, let. 14 (1901), št. 6.
- Glaser, K.: Kālidāsa: Indski dramatik. V: *Ljubljanski zvon*, let. 22 (1902), št. 9–11.
- [Glaser, Karol:] *Sakuntalā ali »Prstan spoznanja«: Drama v sedmih dejanjih*. Sanskrtski spisal Kālidāsa. Po R. Pischelovi izvorni izdaji 1877. l. poslovenil Dr. Karol Glaser. Maribor: samozaložba, 1908. (Indijska Talija, 3.)
- Glaser, Karol: Zal in Rudabeh. V: *Straža*, let. 1 (1909), št. 86–90. Tudi posebni natis.
- Glaser, K.: Zakonik Hammurabija. V: *Veda*, let. 1 (1911), št. 4.
- Glaser, K.: Die sprachliche Urverwandschaft der Indogermanen, Semiten und Indianer. Von Johann Topolovšek. V: *Veda*, let. 2 (1912), št. 5.
- Glaser, Karl: Der indische Student. V: *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, let. 66 (1912), str. 1–37. Tudi posebni natis.

Natisnjena literatura

- Alsdorf, Ludwig: Indian Studies in Germany. *Indian Studies Abroad*. London: Indian Council for Cultural Relations, 1964.
- Bühler, Georg: *Leitfaden für den Elementarkursus des Sanskrit: Mit Übungsstücken und zwei Glossaren*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1882, 1981.
- Dasgupta, S. K., S. N. De: *A History of Sanskrit Literature: Classical Period*, I. Calcutta, 1962.
- Dolar, Anton: Prof. dr. Karol Glaser: Obris življenja in dela. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, let. 29 (1934), str. 1–54.
- Glaser, K.: Nekaj spominov. V: *Edinost*, let. 26 (1901), št. 224.
- Glaser, K.: »Indijski študent«. V: *Dan*, let. 1 (1912), št. 115.
- Jauk-Pinhak, Milka: O prijevodima klasične sanskrtske literature kod nas. V: *Kolokvij o kulturnim dodirima jugoslavenskih naroda s Indijom*. Rad JAZU, 350. Zagreb: JAZU, 1968.
- Jolly, Julius: Georg Bühler 1837–1898. V: *Grundriss der Indo-Arischen Philologie und Altertumskunde*, 1,1. Strassburg, 1899.
- Katičić, Radoslav: *Stara indijska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska, 1973.
- Lévi, Sylvain: *Le Théâtre Indien*. Paris, 1890.

- Pacheiner, Vlasta: Glaserjev prevod Kalidasove Šakuntale v slovenščino. V: *Kolokvij o kulturnim dotirima jugoslavenskih naroda s Indijom*. Rad JAZU, 350. Zagreb: JAZU, 1968.
- Pacheiner Klander, Vlasta: Verzna podoba Kalidasovih dram v Glaserjevih prevodih. V: *Zbornik ob sedemdesetletnici Franceta Bernika*. Ljubljana: ZRC SAZU, 1997.
- Pacheiner Klander, Vlasta: Glaserjevi prevodi Kalidasovih podob. V: *Odprta okna: komparativistika in prevajalstvo: Majdi Stanovnik ob 75. rojstnem dnevu*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2009.
- Pacheiner-Klander, Vlasta: *Karol Glaser: Prvi slovenski doktor sanskrta*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017.
- Pukšič, Eva: *Pregled staroindijskih slovničarskih šol*. Ljubljana: Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje, Filozofska fakulteta, 2001. Diplomaska naloga. Tipkopis.
- Said, Edward W.: *Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: Studia humanitatis, 1996. Prev. Alenka Bogovič, Bogdan Lešnik, Igor Zabel.
- Stache-Rosen, Valentina: *German Indologists*. New Delhi: Max Mueller Bhavan, 1981.
- Štante, Milan: Glaserjeva indološka publicistika. V: *Kolokvij o kulturnim dotirima jugoslavenskih naroda s Indijom*. Rad JAZU, 350. Zagreb: JAZU, 1968.
- Vencajz, Janko: *Spomenica o petindvajsetletnici Akad. društva »Slovenija« na Dunaji*. Ljubljana: Akad. društvo »Slovenija«, 1894.